

СТАНОВИЩЕ
за труда на Доц. Д-р Дина Манчева

Европейската символистична драма от Запад до Изток

Доц. Д-р Стоян Атанасов

Предложеният за защита труд е мащабно изследване, посветено на символистичния театър в Европа. Авторката започва с драматургията на Морис Метерлинк – основоположник на това течение. После се спира на драмите на Александър Блок – най-видният руски драматург символист, – на полския символист Станислав Виспянски и на творчеството на Емануил Попдимитров – най-последователният български символист, изявил се и в драматичния жанр. Втората част от изследването е посветена на присъствието на три групи митове и легенди в театъра на символизма – старогръцки, фолклорни и библейски. Трудът с общ обем 426 стр. включва два типа изследвана и цитирана литература: 1) корпус на художествените творби и теоретичните текстове на драматурзите символисти (243 заглавия); 2) библиография на цитираните трудове (188 заглавия). Със своя обем и с впечатляващия брой на проучени заглавия – общо 431– трудът силно респектира. Тези най-общии количествени параметри говорят за мащабен проект. Дина Манчева е пристъпила към неговата реализация с помощта на оптимален научен инструментариум. Изследователската методология на авторката съчетава много сполучливо иманентни анализи на творбите, техен напречен разрез от гледна точка на конкретен проблем, сравнителни наблюдения между отделни творби и върху всички изследвани автори, философско, социално и културологично контекстуализиране на изследваните явления. И по своята структура трудът има всички качества на образцово научно изследване: ясно формулирани задачи, прецизирани изследователка методология и обект на анкетата (обектът е винаги оптимален – Дина Манчева е изследвала цялостното драматургично творчество на четиримата автори, без да изпуска от внимание и всички останали представители на символистичната драма в Белгия, Русия, Полша и България), точни наблюдения върху творбите, стегнати описания на изследвания материал, ясно формулирани и логично изведени изводи.

Богатството на труда (а и недостатъчната ми компетентност) не ми позволяват да се заема с изчерпателно представяне и пълна оценка. Ще се опитам все пак да споделя онези свои впечатления, които се отнасят за съществените приноси на труда.

Намирам за много убедителен цялостния замисъл на изследването, а именно: да се представят драматургичният почерк, тематиката и философията на Метерлинк като ядро, което намира своеобразно разгръщане и трансформация в драматургията на Блок, Виспянски и Попдимитров. За пръв път в изследванията върху театъра на символизма се предприема съпоставителен анализ на четиримата автори. Трудът на Дина Манчева е принос в русистиката, защото осветлява – и то много убедително – приликите и отликите между Блок и Метерлинк. Той е принос в полонистиката по същата причина: Виспянски получава осветление в съпоставителен план с Метерлинк, но и с Блок. Особена заслуга има частта, посветена на Емануил Попдимитров. За пръв път този български автор бива не просто представен на френски език, а задълбочено изследван и сам по себе си, и във връзка със западноевропейските модели и влияния, за които свидетелства неговото творчество. Дина Манчева еманципира делото на Емануил Попдимитров в европейското пространство не с патоса на родолюбието, а с ерудицията и аргументацията на задълбочен учен.

За мен представляват особен интерес многобройните наблюдения на авторката не само върху индивидуалната, но и върху националната специфика на драматургията на Блок, Виспянски и Попдимитров. Знаем, че естетиката на символизма се заражда като наднационално явление. Потвърждава го и творчеството на Морис Метерлинк, което е неутрално по отношение на националните ценности. Ала в процеса на своята творческа рецепция в Централна и Източна Европа символизмът придобива много показателни и конкретни национални измерения. Дина Манчева ги е представила блестящо. Изводът, на който навеждат нейните анализи е, че символизмът в драматургията на Централна и Източна Европа е не просто подражание на западния модел, а автентично и оригинално творчество, отворено, разбира се, за всякакви примеси и външни влияния.

За високото качество на анализите можем да съдим и по избора на формални аспекти и теми, на които авторката е посветила отделните глави на своите иманентни описания и наблюдения. Въпроси като организация на интригата, изграждане на персонажите, структуриране на сценичното пространство, влияние на изобразителното изкуство и на музиката, на високата и на народната култура са все съществени подстъпи към изследваните творби. Отговорите на тези въпроси дават точна представа за естетическите и по-конкретно за драматургичните достойнства на творбите. За техните философски измерения съдим от постоянното внимание, което авторката отдава на теми и мотиви като видим/невидим свят, земно/отвъдно, душа/ тяло, минало/настояще, реалност/ съновидение, действие/съзерцание и много други. През призмата на тези постоянни въпроси многостранната анкета получава своето единство и структура, спрямо която приликите и отликите се явяват не просто наблюдения в насипно състояние, а целенасочени сондажи.

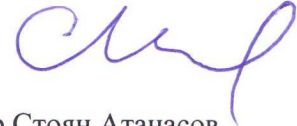
Силно съм впечатлен също от ерудицията, с която Дина Манчева пристъпва към изследване на присъствието на три големи културни съкровищници – гръцката, библейската, фолклорната – в творбите не само на четиримата основни автори, но и на редица други представители на символистичната драма. Тук, освен забележителна информираност за корените на европейския театър и на европейската култура, Дина Манчева демонстрира завидно умение да проследява и видимото и невидимото претворяване на този златен фонд за нуждите на символистичния театър. Става видно, че изкуството на символа предполага синтез не само на изкуствата, но и на културите и епохите.

Онези, които знаят колко целенасочено Дина Манчева от десетилетия изследва театъра на модернизма, а напоследък и на символизма, ще оценят още повече факта, че в настоящия си труд тя значително е разширила полето на своите дирения. Включила е четири европейски национални литератури. Нещо повече: включила е първообразите на европейската култура и драматургия. И във всички свои наблюдения е избегнала два подводни камъка, които грозят изследователя – общите идеи и субективистичните преценки. Всичко, казано от Дина Манчева, е подкрепено с конкретен художествен или критически материал. Тук трябва да се каже нещо за отношението на Дина Манчева към критиката. Тя рядко полемизира с нея. Нагласата ѝ към критиката е определено позитивна: взима доброто от всеки без предразсъдъци, предава го точно и по същество. С една дума: в огромния критически масив Дина Манчева търси градеж за своята конструкция. В този подход обаче няма еkleктизъм. Начинът, по който Манчева използва казаното от другите, говори за научна зрялост и за безупречна професионална етика.

Тъй като трудът е написан на френски език, авторката е представила пространен автореферат на български. Той съдържа 59 страници и отразява точно най-съществените елементи от оригиналното изложение. Приносите на труда са

формулирани кратко в десет точки. Те са реално указание за основните научни заслуги на труда

Заключение: Налице е фундаментално научно изследване. С многобройните си приноси, с широтата си и с мобилизирания научен и библиографски инструментариум, то се вписва в сравнително малочислената група на български литературни изследвания от европейска величина. Трудът има всички достойнства на дисертация за получаване на научната степен „Доктор на филологическите науки“. И като такава заслужава най-висока оценка.

Доц. Д-р Стоян Атанасов

9 септември 2011 г.